

הערות על ספר מצות השם להגדול הרב ברוך במהור"ר צבי הירש זללה"ה היילפרין

שכה (קכ"ז) מ"ע ליטול בחג הסוכות ארבע מינים שבלולב. שנא"א ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרין וענף עץ עבות וערבי נחל.
² לולב אחד. אתרוג אחד. ג' בדי הדס. ב' בדי ערבה: שיעור אורך הלולב, אין פחות מד' טפחים. והדס וערבה, אין פחות מג' טפחים ושיעור אתרוג, אין פחות מכביצה: למצוה מן המובחר, יאגוד הלולב, והדס, וערבה יחד. ויקחם בידו הימנית, והאתרוג בידו השמאלית. וכולן כדרך גדילתן ומשהגביהן, יצא ידי חובתו כל היום כשר לנטילת לולב, אבל לא כלילה: ביום הראשון חיובו (בדפוס של תקנ"ו נדפס: חייבו) בכל מקום. ובבית המקדש, כל שבעת ימי החג: ומשחרב בית המקדש, התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה כל ז' ימי החג, זכר למקדש: בזמן שבית המקדש היה קיים, היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת, בכל המקומות שידעו בודאי, שיום זה החג בארץ ישראל: משחרב בית המקדש, אסרו חז"ל ליטול את הלולב בשבת ואפי' בני ארץ ישראל

^א ויקרא כ"ג מ

^ב ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד. סוכה לד: רמב"ם הלכות לולב פ"ז ה"ז סמ"ג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרנא סעי' א'
^ג אמר רבי יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח. סוכה לב: רמב"ם שם פ"ז ה"ח סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנ סעי' א.
^ד שיעור אתרוג הקטן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה ובגדול כדי שיאחזו שנים בידו דברי רבי יהודה ורבי יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו. סוכה לד: רמב"ם שם פ"ז ה"ח טוש"ע או"ח סי' תרמ"ח סעי' כ"ב סמ"ק סי' קצג'
^ה לולב מצוה לאגדו ואם לא אגדו כשר מני אי רבי יהודה כי לא אגדו אמאי כשר אי רבנן מאי מצוה קא עביד לעולם רבנן ומצוה משום (שמות טו:ב) זה קלי ואנוהו. סוכה לג. רמב"ם שם פ"ז ה"ו סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנ"א סעי' א".
^ו ואמר רבה לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלתא מצוה והאי חדא מצוה. סוכה לז: רמב"ם שם פ"ז ה"ו וה"ט סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנט סעי' ב.
^ז אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר (שמות כו: טו) עצי שטים עומדים. תנ"ה עצי שטים עומדים שיעור דרך גדילתן דבר אחר עומדים שמעמידן את ציפון. סוטה מה: רמב"ם שם פ"ז ה"ו סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנא סעי' ב וסעי' ט.
^ח הא מדאגביה נפק ביה. סוכה מב. רמב"ם שם פ"ז ה"ט סמ"ג שם.
^ט כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת הלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב. מגילה כ: רמב"ם שם פ"ז ה"י סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנב סעי' ב".
^י רמב"ם שם פ"ז ה"ג
^{יא} בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד סוכה מא. רמב"ם שם פ"ז ה"יג סמ"ג שם סה"מ מ"ע קס"ט
^{יב} משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש. סוכה מא. רמב"ם שם פ"ז ה"טו.
^{יג} לולב שבעה כיצד יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת לולב שבעה ושאר כל הימים ששה. סוכה מב: רמב"ם שם פ"ז ה"ג וט"ז סמ"ג שם
^{יד} והא יום טוב הראשון דלדידן לא דחי ולדידהו דחי אמרי לדידהו נמי לא דחי. סוכה מג: רמב"ם שם פ"ז ה"ז וי"ח סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנח סעי' ב.

שקדשו את החדש: ועיקר האיסור בנטילת לולב בשבת,^{טו} גזירה שמא יעבירו ד"אמות ברשות הרבים: ^{טז} ד" מינים הנ"ל מעכבין זה את זה: "ושאול", "וגזול", ויבש, ושל אשרה, פסול בהן: (וכל א"א מד" מינים הנ"ל, יש לכל א"א דינים מיוחדים, ולא רציתי להאריך): ^{יז} ונשים ועבדים פטורים ^{יח} שהיא מ"ע שהזמן גרמא: (ועיין כלל י"ד) ^{יט} וקטן היודע לנענע, חייב מד"ס. כדי לחנכו במצות:

מראי מקומות: סוכה פרק ג' ד': סה"ד הל' לולב פרק ז' ח' סה"מ"ע קס"ט, סמ"ג עשי"ן מ"ד, א"ח ס' תרנ"א, סמ"ק ס' קצ"ג.

^{טו} אמר רבה גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. סוכה מב: רמב"ם שם פ"ז הי"ג וי"ח סמ"ק שם.

^{טז} וד" שבלולב וארבע שבמצורע מעכבין זה את זה. מנחות כז. ומנין שמעכבין זה את זה ת"ל ולקחתם שתהא לקיחה תמה. סוכה לד: רמב"ם שם פ"ז ה"ה סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנ"א סעי' יב" סמ"ק שם.

^{יז} דת"ר ולקחתם (ויקרא כג: מ) שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו בי"ט ראשון של חג בלולבו של חברו אלא אם כן נתנו לו במתנה. סוכה מא: רמב"ם שם פ"ח ה"י סמ"ג שם טוש"ע סי' תרנ"ח סעי' ג.

^{יח} לולב הגזול והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול סוכה כט: רמב"ם שם פ"ח ה": סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרמ"ה סעי' ה" ותרמ"ט סעי' א" וג" סמ"ק שם

הדס הגזול והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. סוכה לב: רמב"ם שם פ"ח ה"א סמ"ג טוש"ע או"ח סי' תרמ"ו סעי' ו" תרמ"ט סעי' א.

ערבה גזולה ויבשה פסולה של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה. סוכה לג: רמב"ם שם פ"ח ה"א סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרמ"ז סעי' א וג"ס.

אתרוג הגזול והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. סוכה לד: רמב"ם שם פ"ח ה"א סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרמ"ח סעי' א תרמ"ט סעי' א וג"ס.

^{יט} מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קא משמע לן, סוכה מב. סה"מ שם טוש"ע או"ח סי' תרנ"ח סעי' ט.

^כ ת"ר איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא סוכה ולולב שופר וציצית ותפילין ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא מזוזה מעקה אבידה ושילוח הקן. קידושין ל"ג: רמב"ם שם פ"ז הי"ט ורמב"ם הלכות עבודת כוכבים פי"ב ה"ג.

^{כא} קטן היודע לנענע בלולב. סוכה מב. אמר אביי כל היכא דגדול מיחייב מדאורייתא קטן נמי מחנכין ליה מדרבנן חגיגה ו. רמב"ם שם פ"ז הי"ט סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרנ"ז סמ"ק שם.

שכ"ו (קכ"ח) מ"ע לישב בסוכה בשבעת ימי החג. שנא"כ בסוכות תשבו שבעת ימים. כ" כל ז" ימי החג הוא אוכל ושותה ודר בסוכה, כ" בין ביום בין בלילה: ז" ימים עושה ביתו עראי, וסוכתו קבע. כ" וישן בסוכה כל ז": כ" ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה: כ" בלילה ראשונה, חובה לאכול בסוכה, לפחות כזית פת. כ" מכאן ואילך, רצה לאכול סעודה, סועד בסוכה. רצה, אינו אוכל: אלא כ" פירות חוץ לסוכה אוכל: ל' הסוכה צריכה שתהיה לה שלש דפנות: ל" ותהא גבוהה לא פחות מעשרה טפחים. ולא יותר מעשרים אמה: ומשך הסוכה כ" לא פחות משבעה טפחים, על שבעה טפחים: ל" ותהא מסוככת, שתהא צלתה מרובה מחמתה. ל" בדבר שגידולו מן הארץ. ותלוש מן הקרקע. ואינו מקבל טומאה: ולא ל" יסכך בירקות. שאם יבולו לא ישאר בהם ממש: ואם שינה שום דבר מכל הנ"ל, הסוכה פסולה: ולא ל" יסכך

כב ויקרא כג: מב

כ" ת"ר כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה מה"מ דת"ר תשבו כעין תדורו. סוכה כ"ח: רמב"ם הלכות סוכה פ"ו ה"ה סמ"ג עשין מ"ג טוש"ע או"ח סי' תרלט סעי' א' סמ"ק סי' צ"ג. כ" ת"ל תשבו תשבו לגזרה שוה נאמר כאן (ויקרא כג: מב) ונאמר במלואים (ויקרא ח: לה) תשבו מה להלן ימים ואפילו לילות. אף כאן ימים ואפילו לילות. סוכה מג. ירו' סוכה פ"ב ה"ז כ" ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה מאי טעמא אמר רב אשי גזרה שמא ירדם סוכה כו. ירו' סוכה פ"ב ה"ז רמב"ם שם פ"ו ה"ו סמ"ג שם טוש"ע או"ח שם סעי' ב'. כ" אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה אכילת עראי אמר רב יוסף תרתי או תלת ביעי אמר ליה אביי והא זימנן שגיאין ליה לאיניש בהכי והוה ליה סעודת קבע אלא אמר אביי כדטעים בר בי רב ועייל לכלה סוכה כו. רמב"ם שם פ"ו ה"ו סמ"ג שם טוש"ע או"ח שם. כ" רבי אליעזר אומר ארבע עשר סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מלילי יום טוב ראשון של חג בלבד. סוכה כו. ירו' סוכה שם רמב"ם שם פ"ו ה"ז סמ"ג שם טוש"ע או"ח שם סעיף ג'. כ" אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק נאמר כאן (ויקרא כג: לד) חמשה עשר ונאמר (ויקרא כג: ו) חמשה עשר בחג המצות מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות. סוכה כו. ירו' סוכה שם רמב"ם שם טוש"ע או"ח שם כ" רמב"ם שם ל' ואין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה. ירו' סוכה פ"א ה"א רמב"ם שם פ"ד ה"ב סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרל סעיף ב'. ל" סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר ושאונה גבוהה עשרה טפחים... פסולה סוכה ב. ירו' סוכה שם רמב"ם שם פ"ד ה"א סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרל"ג סעיף א'. ל" אמר רבי אמי פס ארבעה ומשהו מתיר בסוכה משום דופן ומוקים ליה בפחות משלשה טפחים סמוך וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי מאי קמ"ל הא קמ"ל שיעור משך סוכה קטנה שבעה. סוכה ט"ז: ירו' סוכה שם רמב"ם שם פ"ד ה"א ופ"ו ה"ח סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרלד סעי' א' וד' סמ"ק שם. ל" ושצילתה מרובה מחמתה כשרה הא כי הדדי פסולה והא תנן באידך פירקין ושחמתה מרובה מצילתה פסולה הא כי הדדי כשרה לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת. סוכה כב: רמב"ם שם פ"ה ה"ט סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרלא סעי' א' סמ"ק שם. ל" ואם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה. זה הכלל כל שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו. סוכה יא. רמב"ם שם פ"ה ה"א-ב סמ"ג שם טוש"ע או"ח תרכט סי' סעי' א-ב סמ"ק שם ל" א"ר אבא אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מביאין את הטומאה ואין חוצצין בפני הטומאה ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי סוכה יג: רמב"ם שם פ"ה ה"ג טוש"ע או"ח סי' י"ב סמ"ק שם ל" אמר רבי יהודה הני שושי ושווצרי מסככין בהו אביי אמר בשושי ומסככין בשווצרי לא מסככין מ"ט כיון דסרי ריחייהו שביק לה נפיק אמר רב חנן בר רבא הני היזמי והיגי מסככין בהו אביי אמר בהיזמי מסככין

חייב מ בדבר הנובל ונושר, או בדבר שריחו רע. ובדיעבד כשר: שקולה מצות סוכה כנגד כל המצות:
ונוהג בכ"מ ובכל זמן בזכרים: אבל נשים ^{לז} פטורות (עייין כלל י"ד) ^{לח} וקטן שהגיע לחינוך, ד"ס:

מראי מקומות: סוכה פרק ב', סה"ד ה' סוכה פ"ו סה"מ מ"ע קס"ח, עשין מ"ג או"ח סי' תרכ"ה, סמ"ק ס' צ"ג.

בהיגי לא מסכינן מאי טעמא כיון דנתרי טרפיהו שביק לה ונפיק סוכה יב: רמב"ם שם פ"ה ה"א-ב טוש"ע
או"ח סי' תרכ"ט סעי' י"ד.

^{לז} נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה. סוכה כ"ח. רמב"ם שם פ"ו ה"א סמ"ג שם טוש"ע סי' תר"מ
סעי' א' סה"מ מ"ע קס"ח סמ"ק שם

^{לח} אמר מר כל (ויקרא כג:מב) לרבות את הקטנים והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה. לא קשיא
כאן בקטן שהגיע לחנוך כאן בקטן שלא הגיע לחנוך קטן שהגיע לחנוך מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא
הוא. סוכה כ"ח: רמב"ם שם טוש"ע או"ח סי' תר"מ סעי' ב. שו"ת תרומת הדשן שאלה צד'.